

Μέρος Πρώτο¹

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ
ΕΩΣ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙΩΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

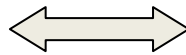
Η εποχή του Διαφωτισμού

Εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα

Μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα:

- Θεαματική **αύξηση** του πληθυσμού.
- **Μεταβολές** στην αγροτική οικονομία:

- Δημιουργία **μεγάλων αγροκτημάτων**.
- Εφαρμογή **νέων μεθόδων** καλλιέργειας.
- Επέκταση της **χρήσης μηχανών**.

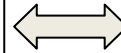
Αγροτική επανάσταση
(αυξημένη παραγωγή προϊόντων)

- **Ανάπτυξη του εμπορίου** ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Αμερική και μέσα στην Ευρώπη.
- **Συσσώρευση κεφαλαίων** στα χέρια Ευρωπαίων επιχειρηματιών.

- Αύξηση της ζήτησης προϊόντων.
- Μεγάλα κεφάλαια για επενδύσεις.
- Μετακίνηση αγροτικών πληθυσμών στις πόλεις.

- Χρήση νέων ισχυρών μηχανών.
- Δημιουργία μεγάλων εργοστασίων.

Βιομηχανική επανάσταση
(Αρχίζει στη Μ. Βρετανία)

Κοινωνικές μεταβολές

- Ομάδες της **αστικής τάξης** (βιομήχανοι, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι) **ενίσχυαν** τη θέση τους.
- Οι **αριστοκράτες αμύνονταν**, για να κρατήσουν τα προνόμιά τους. (Στη Μ. Βρετανία άρχισαν να ασχολούνται με άλλες δραστηριότητες).
- Οι **αγρότες** και οι **εργάτες** ζούσαν σε **άσχημες** συνθήκες.

Πολιτική κατάσταση

- Η εξουσία ήταν συγκεντρωμένη στα χέρια του βασιλιά (**απόλυτη μοναρχία**).
- Στη Μ. Βρετανία ο βασιλιάς, στα τέλη του 17^{ου} αιώνα (ένδοξη επανάσταση, 1688), αναγνώρισε **πολιτικά δικαιώματα** στις ισχυρότερες κοινωνικές τάξεις.

Φυσικές επιστήμες και διανόηση

- Η πρόοδος των φυσικών επιστημών βοήθησε στη **απελευθέρωση** των ανθρώπων από τις προλήψεις του Μεσαίωνα.
- Κάποιοι διανοούμενοι (σοφοί) πιστεύουν ότι η λειτουργία του κόσμου στηρίζεται σε φυσικούς νόμους.
- **Πρωτοπόροι διανοούμενοι:**
 - **Φράνσις Μπέικον** (1561-1626): Κάθε επιστημονική θέση πρέπει να επαληθεύεται με **πείραμα**, για να γίνεται δεκτή.
 - **Ρενέ Ντεκάρτ** (1596-1650): Η **αμφιβολία** είναι ο μόνος δρόμος για την αληθινή γνώση.

¹ Ευαγγελία Λούβη – Δημήτριος Χρ. Ξιφαράς, *Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου*, 2015.

- **Τζον Λοκ** (1632-1704): Οι άνθρωποι έχουν **φυσικά δικαιώματα** (ζωής, ελευθερίας, περιουσίας) που δεν πρέπει να παραβιάζονται.
- **Ισαάκ Νιούτον** (1642-1727): Εφάρμοσε την **επαγωγική** μέθοδο (από το ειδικό στο γενικό). – Διατύπωσε τον νόμο της **παγκόσμιας έλξης**.

Το κίνημα του Διαφωτισμού

Το περιεχόμενο του κινήματος του Διαφωτισμού (Βασικές θέσεις του Διαφωτισμού):

- Οι εκπρόσωποι του Διαφωτισμού:
 - Απορρίπτουν κάθε **αυθεντία**.
 - Ασκούν **κριτική** σε κάθε προϋπάρχουσα γνώση.
 - Αποδέχονται τη **λογική** ως τον μόνο ασφαλή τρόπο ερμηνείας του κόσμου.
 - Πιστεύουν ότι ο άνθρωπος μπορεί **να προοδεύει** διαρκώς.
- Ο Διαφωτισμός:
 - Πρωτοεμφανίστηκε στην **Αγγλία** στα τέλη του 17ου αιώνα.
 - Κορυφώθηκε (έφτασε στην ακμή του) στη **Γαλλία** τον 18ο αιώνα.
 - Εξαπλώθηκε στην **Ευρώπη** και **έξω από αυτήν**.
- Κυριότεροι εκπρόσωποι του διαφωτισμού (διαφωτιστές ή φιλόσοφοι):
 - **Ρουσό, Βολτέρος, Ντιντερό, Μοντεσκιέ, Ντ' Αλαμπέρ.**

Διαφωτισμός και πολιτική

- Η ανερχόμενη τότε αστική τάξη αξιοποίησε τις ιδέες του Διαφωτισμού, για να διαμορφώσει τα αναγκαία **πολιτικά επιχειρήματα** για τη συμμετοχή της στη **λήψη πολιτικών αποφάσεων**.
- Τέτοιες ιδέες ήταν:
 - **Τα φυσικά δικαιώματα.** Όλοι οι άνθρωποι έχουν ορισμένα δικαιώματα που δεν μπορεί να τα καταργήσει καμία εξουσία. Τέτοια δικαιώματα είναι: η **ζωή**, η **ιδιοκτησία**, η **ισότητα** απέναντι στον νόμο, η **ελευθερία σκέψης και έκφρασης**.
 - **Το κοινωνικό συμβόλαιο** (διατυπώθηκε από τον Τζον Λοκ). Τα άτομα συμφώνησαν να παραχωρήσουν στο κράτος ορισμένες ελευθερίες τους, προκειμένου να συμβιώσουν. Αν το κράτος παραβεί τη συμφωνία αυτή (το κοινωνικό συμβόλαιο), οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα της αντίστασης ακόμα και με βία. Ο Ρουσό υποστήριξε ότι η εξουσία πρέπει να βρίσκεται στα χέρια του λαού.
 - **Η γενική βούληση** (προτάθηκε από τον Ρουσό). Η σύνθεση των ατομικών βουλήσεων εκφράζει το δημόσιο συμφέρον. Η γενική βούληση εκφράζεται με τη συμμετοχή του λαού στη λήψη αποφάσεων.
 - **Η διάκριση των εξουσιών** (Μοντεσκιέ). Οι τρεις εξουσίες του κράτους πρέπει να είναι ανεξάρτητες. Η εκτελεστική (κυβέρνηση) εφαρμόζει τους νόμους, η νομοθετική (βουλή) θεσπίζει τους νόμους, η δικαστική (δικαστές) ελέγχει την τήρηση των νόμων.

Φωτισμένη δεσποτεία

- Κάποιοι μονάρχες (βασιλιάδες) εφάρμοσαν μερικές από τις πολιτικές ιδέες του Διαφωτισμού:
 - Περιορίζοντας τα προνόμια των ανώτερων τάξεων.
 - Λαμβάνοντας μέτρα κοινωνικής πρόνοιας.
 - Ενισχύοντας τα Γράμματα και τις Τέχνες.
- Η παραλλαγή αυτή της απόλυτης μοναρχίας ονομάστηκε **φωτισμένη δεσποτεία**.
- Κύριοι εκπρόσωποί της: **Φρειδερίκος Β΄** της Πρωσίας, **Μαρία Θηρεσία** της Αυστρίας, **Ιωσήφ** της Αυστρίας (γιος της Θηρεσίας), **Αικατερίνη Β΄** της Ρωσίας.

Διαφωτισμός και θρησκεία

- Οι περισσότεροι διαφωτιστές πίστευαν στον θεό ως δημιουργό του κόσμου. Δεν πίστευαν όμως ότι παρεμβαίνει στα ανθρώπινα πράγματα (ντεϊσμός). Ορισμένοι ήταν άθεοι.
- Όλοι πίστευαν ότι η **ανεξιθρησκία** θα απάλλαζε τους ανθρώπους από την μισαλλοδοξία.

Διαφωτισμός και εκπαίδευση

- Η εκπαίδευση, για τους διαφωτιστές, βοηθάει στη **συνεχή πρόοδο** του ανθρώπου.
- Κατά τον Ρουσό (*Αιμίλιος*):
 - Η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται στην **προσωπική αναζήτηση** του μαθητή.
 - Ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί ως αυθεντία. Θέτει ερωτήματα και καθοδηγεί τον μαθητή να βρει τις απαντήσεις.

Διαφωτισμός και οικονομικός φιλελευθερισμός

- Η λειτουργία της οικονομίας **φυσικά**, χωρίς την κρατική παρέμβαση, ονομάστηκε **φυσιοκρατία** και υποστηρίχθηκε από Γάλλους οικονομολόγους (Κενέ).
- Ο Άνταμ Σμιθ στην Αγγλία υποστήριξε την ελευθερία της οικονομικής ζωής (**οικονομικός φιλελευθερισμός**) με το έργο του *Έρευνες για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των εθνών*.

Η Εγκυκλοπαίδεια

- Η **Εγκυκλοπαίδεια** είναι ένα συλλογικό έργο 33 τόμων, που περιέχει όλες τις **νέες γνώσεις**, ιδέες, αντιλήψεις του Διαφωτισμού.
- Πρωτεργάτες: **Ντιντερό, Ντ' Αλαμπέρ**

Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού

- Οι ιδέες του Διαφωτισμού:
 - Διαδόθηκαν αρχικά στα **ανώτερα κοινωνικά στρώματα**.
 - **Εκλαϊκεύτηκαν** και διαδόθηκαν και σε **ευρύτερα τμήματα της κοινωνίας**.
 - Διαδόθηκαν σε **όλη** την Ευρώπη και **έξω** από αυτήν.

Ερωτήσεις

Στο βιβλίο: Σελ. 13, ερωτήσεις 1, 2.

Άλλες ερωτήσεις:

1. Ποιες είναι οι σημαντικότερες μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη τον 17^ο και 18^ο αιώνα;
2. Τι εννοούμε με τον όρο «αγροτική επανάσταση»;
3. Ποιοι παράγοντες ευνόησαν τη δημιουργία μεγάλων εργοστασίων;
4. Ποιες κοινωνικές μεταβολές συντελέστηκαν στην Ευρώπη κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα;
5. Ποιες ήταν οι βασικές θέσεις των: Φράνσις Μπέικον, Ρενέ Ντεκάρτ, Τζον Λοκ και Ισαάκ Νιούτον;
6. Ποιες ιδέες των διαφωτιστών συνθέτουν το περιεχόμενο του κινήματος του Διαφωτισμού;
7. Ποια πολιτική θέση διατύπωσαν οι διαφωτιστές σχετικά με τα «φυσικά δικαιώματα»;
8. Τι είναι το κοινωνικό συμβόλαιο και από ποιον διατυπώθηκε;
9. Ποια άποψη διατύπωσε ο Μοντεσκιέ σχετικά με τις τρεις εξουσίες του κράτους;
10. Τι εννοούμε με τον όρο «πεφωτισμένη δεσποτεία»;
11. Ποια ήταν η στάση των διαφωτιστών απέναντι στη θρησκεία;
12. Ποιες είναι οι βασικές ιδέες του Ρουσό για την εκπαίδευση, όπως διατυπώνονται στο έργο του *Αιμίλιος*;
13. Ποιες αντιλήψεις για την οικονομία επικρατούν ανάμεσα στους διαφωτιστές στη Γαλλία και στην Αγγλία;
14. Πώς αντιλαμβάνεστε τους όρους «φυσιοκρατία» και «οικονομικός φιλελευθερισμός»;
15. Τι ήταν η Εγκυκλοπαίδεια και ποιοι ήταν οι πρωτεργάτες της;
16. Σε ποιους γεωγραφικούς χώρους διαδόθηκαν οι ιδέες του Διαφωτισμού;